

איך יזכרו אותך? הרב מואיז נבון

שופטים פרק יא

~ ההקדמה ~

(א) ויפתח הגלעדי ה'ה גבור חיל והוא בן אשה זונה ויולד גלעד את יפתח: (ב) ותלד אשת גלעד לו בנים ויגדלו בני האשה ויגרשו את יפתח ויאמרו לו לא תנחל בבית אבינו כי בן אשה אחרת אתה: (ג) ויברח יפתח מפני אחיו וישב בארץ טוב ויתלקטו אל יפתח אנשים ריקים ויצאו עמו: פ (ד) ויהי מימים וילחמו בני עמון עם ישראל: (ה) ויהי כאשר נלחמו בני עמון עם ישראל וילכו זקני גלעד לקחת את יפתח מארץ טוב: (ו) ויאמרו ליפתח לכה והייתה לנו לקצין ונלחמה בבני עמון: (ז) ויאמר יפתח לזקני גלעד הלא אתם שנאתם אותי ותגרשוני מבית אבי ומדוע באתם אלי עתה כאשר צר לכם: (ח) ויאמרו זקני גלעד אל יפתח לכן עתה שבנו אליך והלכת עמנו ונלחמת בבני עמון והיית לנו לראש לכל ישרי גלעד: (ט) ויאמר יפתח אל זקני גלעד אם משיבים אתם אותי להלחם בבני עמון ונתן יקוק אותם לפני אנכי אהיה לכם לראש: (י) ויאמרו זקני גלעד אל יפתח יקוק יהיה שמע פינותינו אם לא כדברך כן נעשה: (יא) וילך יפתח עם זקני גלעד וישימו העם אותו עליהם לראש וילקצין וידבר יפתח את כל דבריו לפני יקוק במצפה: פ

~ הנדר ~

... (כט) ותהי על יפתח רוח יקוק ויעבר את הגלעד ואת מנשה ויעבר את מצפה גלעד וממצפה גלעד עבר בני עמון: (ל) וידר יפתח נדר ליקוק ויאמר אם נתון ותתן את בני עמון בידי: (לא) והיה היוצא אשר יצא מדלתי ביתי לקראתי בשובי בשלום מבני עמון והיה ליקוק והעליתו עולה: פ

~ התוצאה ~

... (לד) ויבא יפתח המצפה אל ביתו והנה בתו יצאת לקראתו בתפים ובמחלות ורק היא יחידה אין לו ממנו בן או בת: (לה) ויהי כראותו אותה ויקרע את בגדיו ויאמר אהה בתי הכרעתי ואת היית בעקרי ואנכי פציתי פי אל יקוק ולא אוכל לשוב: (לו) ותאמר אליו אבי פצית את פיך אל יקוק עשה לי כאשר יצא מפיד אחרי אשר עשה לך יקוק נקמות מאיביך מבני עמון: (לז) ותאמר אל אביה יעשה לי הדבר הזה הרפה ממני שנים חדשים ואלכה וירדתי על ההרים ואבכה על בתולי אנכי <ורעיתי> ורעותי: (לח) ויאמר לך וישלח אותה שני חדשים ותלך היא ורעותיה ותבך על בתוליה על ההרים: (לט) ויהי מקץ שנים חדשים ותשב אל אביה ויעש לה את נדרו אשר נדר והיא לא ידעה איש ותהי חק בישראל: (מ) מימים מימה תלכנה בנות ישראל לתנות לבת יפתח הגלעדי ארבעת ימים בשנה: ס

רמב"ן ויקרא פרק כז

וזה היה טעותו של יפתח בבתו, כי חשב... אם נדר בעת מלחמה לעשות מאיש או אנשים זבח יחול הנדר, ולא ידע... [שאין תוקף] בנדר לעשות עולה מדבר שאין ראוי לה' חס וחלילה... ואל תהיה נפתה בהבלי ר"א האומר כי פירוש והעליתו עולה (שופטים יא לא), ... שיהיה פרוש מדרכי העולם לעמוד לשרת בשם ה' בתפלה והודות לאלהים, ... ואם הדבר כן, היתה בתו הבוכה על בתוליה ורעותיה עמה כזונות לקלס אתן, וח"ו שיהיה חק בישראל לתנות לבת יפתח ארבעת ימים בשנה מפני שלא נשאת לבעל והיתה עובדת את ה' בטהרה. אבל הדבר כפשוטו, וטעותו היה ממה שאמרתי:

~ קירקגור ~

האינדיבידואלי מול האוניברסלי / האסתטי מול האתי

- הגיבור הטרגי – דוגמה אחת – יפתח – מקריב את בתו למען הכלל (בדיעבד)
- הגיבור הטרגי – דוגמה שניה – אגממנון – מקריב את בתו למען הכלל (להתחילה)

~ למען הכלל ~

ר' הירש, שמות (ל:יב)

בו ברגע שאדם בא בכלל מניין "פקודי בני ישראל" הרי שהוא לומד להעריך את עצמו כ"בן ישראל", ודבר זה מעורר בליבו את תודעת ערך עצמו, והוא רואה את עצמו כהתגלמות אומתו. באותו רגע הוא נקרא ללמוד לקח רב משמעות: לא על ידי הוויית עצמו גרידא, ולא על ידי יישותו עצמו יש ערך ומשמעות "נפשו" ולאישיותו, הוא איננו נעשה חלק בלתי-מבוטל של האומה על ידי עצם קיומו והנאת חייו, אף איננו זכאי לקיומו עקב עצם עובדת הווייתו. רק מי שנותן ותורם - עולה למניין, רק מי שנותן ותורם קונה זכות להמשך קיומו ...

~ הגבלות להקרבות ~

תלמוד בבלי מסכת תענית דף ד עמוד א

... יפתח הגלעדי - דכתיב "וְהָיָה הַיּוֹצֵא אֶשֶׁר יֵצֵא מִדִּלְתֵי בֵּיתִי [... וְהֶעֱלִיתָהּ עוֹלָה]" ... נזדמנה לו בתו. והיינו דקאמר להו נביא לישראל: הַצָּרִי אֵין בְּגִלְעָד? אִם לֹפֵא אֵין שָׁם? [ירמיהו ח: כב].

רש"י מסכת תענית דף ד עמוד א

והיינו דאמר להו נביא כו' - מדגלי ביה קרא ואמר: הצרי אין בגלעד" ... פנחס היה שם, והיה יכול להתייר נדרו, אלא שלא רצה יפתח לילך אצלו, והוא לא רצה לבוא אצל יפתח, בבראשית רבה + פ' חיי שרה +.

בראשית רבה (וילנא) פרשת חיי שרה פרשה ס

...ויבא יפתח וגו' והנה בתו יוצאת לקראתו, [מחלוקת] ר"י ור"ל, ר' יוחנן אמר: הקדש דמים היה חייב, ור"ל אמר: אפילו הקדש דמים לא היה חייב, דתנן אמר על בהמה טמאה ועל בעלת מום הרי אלו עולה לא אמר כלום, אמר הרי אלו לעולה ימכרו ויביא בדמיהם עולה. ולא היה שם פנחס שיתיר לו את נדרו! אלא פנחס אמר הוא צריך לי ואני אלך אצלו! ויפתח אמר אני ראש קציני ישראל ואני הולך לי אצל פנחס! בין דין לדון אבדה הנערה ההיא, ... , ושניהם נענשו בדמיה של נערה, יפתח מת בנשילת אברים בכל מקום שהיה הולך בו היה אבר נישול הימנו והיו קוברין אותו שם, הה"ד "וימת יפתח ויקבר בערי גלעד" בעיר גלעד לא נאמר אלא בערי גלעד, פנחס נטלה ממנו רוח הקדש, הה"ד (דברי הימים א ט) פנחס בן אלעזר נגיד היה עליהם, הוא נגיד עליהם אין כתיב כאן, אלא נגיד היה, לפנים ה' עמו.

וכתיב [ירמיהו יט: ה] – "וּבָנּוּ אֶת בְּמֹת הַבַּעַל לְשָׂרְף אֶת בְּנֵיהֶם בְּאֵשׁ עֹלֹת לַבַּעַל" אֶשֶׁר לֹא צוּיָתִי וְלֹא דִבְרַתִּי וְלֹא עֲלֵתָהּ עַל לְבִי. "אֲשֶׁר לֹא צוּיָתִי" - זה בנו של מִישַׁע מֶלֶךְ מוֹאָב, שֵׁנֵאמַר "וַיִּקַּח אֶת בְּנוֹ הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יִמְלֹךְ תַּחְתָּיו וַיַּעֲלֵהוּ עִלָּה", "וְלֹא דִבְרַתִּי" – [זו בתו של] יפתח, "וְלֹא עֲלֵתָהּ עַל לְבִי" - זה יצחק בן אברהם.

מלכים ב פרק ג פסוק כז

... וַיִּקַּח [מִישַׁע מֶלֶךְ מוֹאָב] אֶת בְּנוֹ הַבְּכוֹר אֶשֶׁר יִמְלֹךְ תַּחְתָּיו וַיַּעֲלֵהוּ עִלָּה עַל הַחֲמָה ... : פ

רש"י מלכים ב פרק ג פסוק כז

ויקח את בנו הבכור - בפסיקתא דפרשת שקלים נדרש ששאל את עבדיו מה טיבה של אומה זו שנעשה להם נסים כאלה אמרו לו אביהם אברהם, בן יחיד היה לו, א"ל הקדוש ברוך הוא "הקריבהו לפני ורצה להקריבו להקב"ה". אמר להם אף אני, בן בכור יש לי, אלך ואקריבו לע"ג: על החמה - חסר וא"ו שהיה עובד לחמה:

- "אשר לא צויתי" - זה בנו של מִישַׁע מֶלֶךְ מוֹאָב,
- "ולא דברתי" – [זו בתו של] יפתח,
- "ולא עלתה על לבי" - זה יצחק בן אברהם.

~ קירקגור ~

האתי מול הדתי: אביר האמונה – דוגמה יחידה – אברהם – מוכן להקריב את בנו למען ה'.

השהיית האתי <= "ולא עלתה על לבי" – זה יצחק בן אברהם <= השהיית השיפוט

מישע (אגמנון) – יפתח – אברהם

Nehama Leibowitz, Hukat, p. 279 - Jephthah is not to be regarded as a national hero. His deed is not to be admired as one of self-sacrifice and greatness prompted by patriotic feeling. It was a cruel and unwarranted deed. We may rely on our Sages who saw him as an ignorant and unlettered person, a boor, empty and rash. Enthusiasm is itself no guarantee of the desirability of a cause. Enthusiasm that is not backed by conscience and self discipline of Torah is liable to bring disaster.

~ איך יזכרו אותך? ~

Kierkegaard, Fear And Trembling, p.50 - No one shall be forgotten who was great in this world; but everyone was great in his own way, and everyone in proportion to the greatness of what he loved. For he who loved himself became great in himself, and he who loved others became great through his devotion, but he who loved God became greater than all.